

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Оксани Михайлівни ДУФЕНЮК

на дисертацію Віти Василівни МАТОЛИЧ

«Охорона професійних таємниць у кримінальному провадженні»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії (081 – Право)

Актуальність теми дослідження. Сучасна українська модель кримінального провадження функціонує на засадах верховенства права і стандартах належної правової процедури (*the Due Process Model*). Це означає впровадження розроблених міжнародною спільнотою правових механізмів, які, по-перше, втілюють у практиці верховенство права, повагу до людської гідності, дотримання прав та свобод людини; по-друге, запобігають свавільному, необґрунтованому втручанням держави у приватну сферу, змушують шукати баланс між публічними та приватними інтересами у кримінальному провадженні, застосовувати імператив шанування приватного життя особи та, як логічний наслідок, встановлювати правовий режим охорони професійних таємниць. Не зважаючи на те, що ця проблематика є надзвичайно чутлива і складна, у науковій доктрині вона досі не здобула належної концептуалізації. Як слушно зазначає В. В. Матолич, комплексного дослідження, що стосувалося б удосконалення процедури збирання інформації, яка становить професійні таємниці, а також використання такої інформації у ході здійснення кримінального провадження так і не було проведено, чимало наукових понять не отримали законодавчого закріплення, а щодо багатьох аспектів окресленої проблематики тривають дискусії. З огляду на сказане, тема дисертації, безсумнівно, відноситься до переліку актуальних та важливих.

Додатковим підтвердженням важливості розробки окресленої проблематики є зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає тематиці наукових досліджень і науково-технічних розробок, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від

11.06.2020 № 454 та виконана в межах Плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ (тема: «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти», номер державної реєстрації 0121U113930; «Протидія злочинам, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти», номер державної реєстрації 0118U005374).

Оцінка наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувачки. Дисертація виконана українською мовою, оформлена відповідно до встановлених вимог. Обсяг та зміст основного тексту відповідає освітньо-науковій програмі. Логічна структура, науковий стиль викладу матеріалу, обґрунтування положень та висновків підтверджують високий рівень дисертації. Перший розділ дисертації дає уявлення про концепт «професійна таємниця» у науковій доктрині, етичний аспект та умови використання інформації, що становить професійну таємницю, у кримінальному провадженні. Другий розділ презентує правовий аналіз окремих видів професійних таємниць. У третьому розділі викладено міркування здобувачки щодо найбільш суттєвих проблем збирання інформації, що становлять професійну таємницю, у кримінальному провадженні, нормативно-правового регулювання імунітету свідка, а також недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування та відомостей, отриманих за результатами проведення процесуальних дій у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення.

Наукові результати висвітлені 13 у наукових публікаціях здобувачки, з яких: 3 статті опубліковані у наукових фахових виданнях України; 1 стаття опублікована у закордонному виданні, проіндексованому у Web of Science Core Collection; 9 тез доповідей. Публікація, підготовлена у співавторстві, має окреслений особистий внесок здобувачки, викладений у відповідній структурній частині вступу.

Анотація відповідає змісту дисертації. У розділах дисертації вичерпно і повно викладено зміст власних досліджень В. В. Матолич, а також зроблено посилання на всі наукові праці здобувачки, які наведені в анотації. Список цих праць також викладено у списку використаних джерел та в Додатку 3.

Наукова обґрунтованість та новизна представлених результатів проведених досліджень. Дисертація містить нові науково обґрунтовані результати проведених В. В. Матолич власних досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для кримінальної процесуальної науки та практики кримінального провадження. Це завдання вбачається в оптимізації правового інституту охорони професійних таємниць у кримінальному провадженні.

Серед суттєвих положень, які вирізняються оригінальністю та новизною, варто назвати, для прикладу, доведення доречності виключення експерта з переліку осіб, котрі не підлягають допиту як свідки, та доповнення цього переліку викривачем, іншими особами, що уповноважені на вчинення дій прирівняних до нотаріальних, іншими особами (окрім священнослужителів), які були присутні на сповіді чи при здійсненні обряду покаяння, а також внесення відповідних змін у КПК України; розробку та пропозицію закріплення у законодавстві визначення поняття «таємниця ухвалення судового рішення»; розробку критеріїв диференціації інформації, яку надають журналісту чи медіа для виникнення права на конфіденційність джерела отримання такої інформації; аргументація необхідності встановлення у КПК України заборони адвокату бути викривачем у кримінальному провадженні, якщо це може призвести до порушення адвокатської таємниці; обґрунтування доцільності позбавлення адвоката права відмовитися розкривати професійну таємницю, якщо клієнт звільнив адвоката від обов'язку зберігати професійну таємницю, у зв'язку з чим запропоновано внести зміни до абзацу 5 ст. 10 Правил адвокатської етики.

Значна увага приділяється процедурі оскарження ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів, якою було надано доступ до

конфіденційної інформації, процедурі призначення закритого судового засідання. Важливим є твердження про необхідність уніфікації підходів до застосування правничої термінології та намагання здобувачки усунути існуючий дисонанс, впровадивши замість термінів «охоронювана законом таємниця», «таємниця, що охороняється законом» практику вживання відповідника – «інформація з обмеженим доступом», термін «засоби масової інформації» замінити на «медіа» (с. 38–40, 179); термін «таємниця вчинення нотаріальних дій» змінити на «нотаріальна таємниця» (с. 69–70); термін «конфіденційна інформація» змінити на «професійна таємниця» (с. 34–35). Очевидним є новаторський підхід при окресленні змісту понятійно-категоріального апарату правового інституту охорони професійних таємниць та при формулюванні конкретизованих пропозицій внесення змін до законодавства.

Якісна аналітична робота зі значним масивом наукових і нормативно-правових джерел, судової практики, емпіричними даними, а також структуризація дисертації, застосована методологія пізнавальної діяльності дають змогу констатувати обґрунтованість та достовірність отриманих результатів. У роботі презентовані належні аргументаційні навички та компетентності, необхідні для участі у фаховому науковому дискурсі.

Оцінка рівня виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності. Поставлені завдання виконані повною мірою, узгоджуються з метою та змістом роботи. Методологічна основа дослідження детермінована специфікою досліджуваної теми. Отримання результатів дослідження стало можливим у зв'язку із застосуванням сукупності загальнонаукових та спеціальних методів (діалектичний метод, метод системно-структурного аналізу, формально-юридичний та формально-догматичний методи, метод порівняльного аналізу та статистичні методи). Здобувачка вправно продемонструвала володіння методологією наукової діяльності.

Наукове та практичне значення результатів дослідження. Результати дослідження мають важливе значення для вирішення наукового завдання пошуку шляхів оптимізації охорони професійних таємниць у кримінальному провадженні. Окремі положення впроваджені у діяльності закладів вищої освіти (акт про впровадження результатів дисертації в освітній процес ЛьвДУВС від 7 липня 2023 року № 72; акт про впровадження результатів дисертації в освітній процес НУ «Львівська політехніка» від 20 липня 2023 року № 67-13-1/111), у практичній роботі (довідка про впровадження результатів дисертації в практичну діяльність Львівської обласної прокуратури від 12 липня 2023 року № 07-594 вих-23), що, безперечно, підтверджує вагомість авторського внеску в розвиток правової науки і практики.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час вивчення змісту дисертації фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Використання ідей, суджень, цитування інших авторів супроводжуються посиланнями на їхні праці.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи роботу, не можна, однак, не звернути увагу на дискусійні питання.

1. Здобувачка пропонує імплементацію позитивного досвіду Франції в частині процедури проведення обшуку приміщення, де здійснюють свою професійну діяльність адвокати, лікарі, нотаріуси, журналісти, а також приміщень, де ці особи можуть зберігати інформацію, що становить професійну таємницю (с. 139–141). Йдеться про наступні практики:

- (1) проведення цієї слідчої (розшукової) дії безпосередньо прокурором;
- (2) повідомлення уповноваженого представника розпорядника інформації, який відповідальний за професійну діяльність особи, у якої проводять обшук;
- (3) надання представнику розпорядника інформації права знайомитися з документами, що є підставою для проведення обшуку та висловлювати свої заперечення щодо вилучення певних документів і т. д.

Поділяючи прагнення авторки запропонувати механізм, здатний убезпечити від несанкціонованого доступу та необґрунтованого вилучення документів, не можна не помітити вибірковий підхід, адже поза увагою залишилися питання вилучення під час обшуку документів, які становлять комерційну, банківську таємницю чи відомості, що становлять професійну таємницю відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Цікаво дізнатися, чи існує, на думку здобувачки, в цих випадках також потреба фільтрації документів, які вилучаються під час обшуку, та чи розглядає здобувачка можливість впровадження і в цих випадках французького чи іншого зарубіжного досвіду?

2. В. В. Матолич пропонує на противагу поняттю «таємниця досудового розслідування» запровадити практику вживання терміну: *«таємниця досудового розслідування та відомостей, отриманих за результатами проведення процесуальних дій у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення»*, аргументуючи свою позицію тим, що саме цей термін більш релевантний до змісту цього поняття (с. 185). Логіка загалом зрозуміла і слушна (с. 155–158), проте сумнівною є доцільність практики вживання такої складної громіздкої конструкції у законодавстві чи правозастосовних документах. Більш доречним, видається, інший спосіб вирішення проблеми, а саме: доповнення ст. 3 КПК України нормою-дефініцією «таємниця досудового розслідування» з відповідним визначенням змістовних елементів та корегуванням існуючої практики вживання цього поняття в усіх контекстах, у тому числі у ст. 222 КПК України, зміни до якої пропонує здобувачка (с. 158–159, 232).

3. Наукова значущість роботи зросла б, якби у загальних висновках були визначені можливі напрями продовження досліджень за тематикою дисертації, а також впроваджені результати дослідження не тільки в освітню, але й наукову діяльність закладів вищої освіти.

Висловлені дискусійні питання не знижують загальну позитивну оцінку роботи, а радше слугують рекомендаціями для подальших наукових пошуків.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Підсумовуючи сказане, можна зробити загальний висновок, що дисертаційна робота В. В. Матолич є самостійним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають важливе теоретичне та практичне значення та вирішують важливу наукову проблему – оптимізацію правового режиму охорони професійних таємниць у кримінальному провадженні.

За актуальністю, новизною, достовірністю та обґрунтованістю, науково-теоретичною та практичною значущістю результатів, кількістю та обсягом публікацій, оформленням дисертація відповідає вимогам, передбаченим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40, та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44. Відповідно авторка дисертації Віта Василівна МАТОЛИЧ заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент:

**доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики факультету № 1
Інституту з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Оксана ДУФЕНЮК

